

Öktemşildik me, elde demokrasya mı?

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 23 января, 2025

Öktemşildik me, elde demokrasya mı? “ÖKTEMŞİLDİK ME, ELDE DEMOKRASYA MI?”

Geçiş dönemi toplumu, öktemşilder[1] tarafından gösterilen baskıyı hissediyor. Bu yüzden, yeni devletlerde otoriter ve totaliter geleneklerin yayılma tehlikesinin alt yapısının mevcut olduğunu sanıyorum. Bunlar genellikle bizim sosyal mirasımızdan kaynaklanmaktadır. Ancak eski sosyalist devletlerin çoğu, bunların arasında Kazakistan, demokrasi ve hukuk devletini gerçekleştirme yoluna girdi.

Bizim için bugün demokrasi mi, yoksa totalitarizm mi şeklinde bir tartışmanın gereği yoktur. Biz tercihimizi yaptık, hedefimizi belirledik. Ancak bizim önümüzde, demokratik gelişmenin hangi örneğini almalıyız, sorusu ve probleminin bulunduğu gerçektir. Tarih, hangi amaç olursa olsun, dosdoğru götüren yolun olmadığını ispat etmektedir. Her ülke, her halk kendine göre demokrasiyi kuracak. Onun için demokrasinin örneği de, ona götüren yollar da çoktur.

Bu yol kolay değildir. Bizi demokratik ülke kabul etmeyenler, bizde demokrasinin bulunmadığını söyleyenler, tarihi unutanlardır. İnsanlığın demokrasiye uzanan yolu hem uzun, hem kanlı oldu. İnsan haklarını gerçekleştirmede belli başarılarla ulaşan ABD, uzun süre Kızılderililere karşı yürüttüğü savaşları yaşadı. Kuzey-Güney iç savaşını, ırkçılıkla mücadele ve köleliği, 60'lı yıllarda zenci ayaklanmalarını, savaşa karşı öğrenci direnişlerini görüp geçirdi. Hatta zamanın en ileri anayasasını kabul ederek, sadece beyaz erkeklere oy kullanma hakkını verdi. Mülkiyetle ilgili aşırılık daha XIX. asırda kaldırıldı. Kadınlar ancak 1920 yıllarında oy kullanma hakkına sahip olabildi. Bunların hepsine ulaşmak için ABD, bir buçuk asırlık uzun bir yoldan geçti. Karaderili Amerikalılar

ABD'nin bazı güney eyaletlerinde 1960'lı yıllara kadar oy kullanma hakkına sahip olamadılar. Gençler 1971 yılında, ABD'de seçimlerde oy kullanma yaşının 21'den 18'e indirilmesiyle oy kullanır oldular. Veya biz, Fransız büyük devriminin, ihtilalden Paris Komünü'ne kadar olan uzun tarihini okumamış mıydık? İlk olarak hürriyet ve eşitlik uranını[2] yükselten bu ülkede monarşinin yıkılması ve yeniden dirilmesi, cumhuriyetin imparatorluğa dönüşmesi gibi olaylar onlarca yıl sürmemiş miydi?

Kazakistan ve başka ülkelerin tecrübesi, yeni toplum hayatına ulaşma yolundaki kapıların kilidini açacak evrensel bir anahtar varmış gibi düşünmenin boş hayal olduğunu, ortaya koyacaktır. Demokrasi, sonu bilinmeyen uzun bir süreçtir. Toplum ve insan hayatının her alanında doğacak amaçları çözmeye uğraşan kesintisiz bir akıştır. Demokrasi yarlıkla gerçekleşmez. Onu yaşamak gerekir.

Yeniden yapılandırma; Gorbaçov ve etrafındakilerin, yukarıda söylediğimiz evrensel anahtarı bulmak için, bir o tarafa bir bu tarafa dönerek düştükleri şaşkınlık belasından, amacına ulaşamadı. Meselâ, kayta kurunun[3] ilk dönemlerinde kapalı ülkenin bütün perdelerini açınca demokrasi hemen gerçekleşecek sanıldı. Ancak içine kapanıklığın kendine has bir kalesi vardı. Sistemler arasındaki sınır sadece coğrafi manada değildi. O, insanların dünya görüşlerinde, hayat tarzlarında derin izler yaratmıştı. Berlin duvarını yıkmak kolay olabilirdi ama insanların zihnindeki duvarları yıkmak çok zordu. Bu kalıplar onlarca yıl boyunca yoğrulmuştu. Özellikle Stalin döneminde taş duvara dönmüştü. Ara sıra yaşanan cılımlık kezenler[4] çok şey değiştirmede. Yalnız yeniden yapılandırma (kayta kuruv) zamanında devletin içine kapanıklığı sökülmeğe başladı. Ancak uzun yıllar kendi kendine kapanmış olan toplumun manevî zararlarının ortadan kaldırıldığını söylemeye vakit çok erkendir. Şimdi Kazakistan BDT'nin başka ülkeleri gibi bir açık ülke oldu. Bunun bazı kötülüklerini de halen yaşamaktayız. Medeniyet demeye dilimin varmadığı, ucuzluğun çamur seline battığımız konular da az değil. İnsan düşüncesine özgürlük, cangüvenliği, hâlâ zaman

zaman ortaya çıkacak olan problemler yüzünden zor amaçlarımız olarak kalacaktır.

Geçmişin yanlışlarına düşmemek için tecrübe gerekir. İnsanın en büyük üstadı, kendi başından geçen zorluklardır. BDT'nin bazı ülkeleri, emperyalizmden kurtulduğu anda iç savaş yangınına uğrayan ülkelerin yanlışlıklarını tekrarladı.

Eski dünyayı yıkıp, yerine murat edilen yeni toplumu hemen kurmaya çabaladı. Devletin yapısı, ekonomik ve siyasî yeniliğe geçiş ile aynı anda yürütülürse, devlet mekanizmasını değiştirmek, durumu kontrol etme imkanını kaçırmak tehlikesini doğurur. Eğer tizgin kolda yok[5] bir dönemde yıkıcı arzuyu alevlendirirsek, onu tekrar durdurmak zordur. BDT yeni ülkelerinin önündeki çok önemli bir mesele; devlet kurumlarını yeniden kurarken, sadece gerekli olduğunda işlere karışabilecek şekilde kurmak. Açık olarak inandığım bir şey de, geçiş dönemi içindeki bir toplumda, devlet ekonomisi hâlâ korunuyorsa, özel teşebbüsün çıkarlarını savunan partilerin hâlâ oluşmamış olması yüzünden devlet hizmetlerinin önemi büyüktür.

XX. yüzyıldaki yenileşme için totalitarizm, çok büyük bir tehlike doğurabilir. Çünkü o, sanayi uygarlığı ile sosyal grupları kontrol eden teknik ve iletişim imkanlarının bir faktörüdür.

Tekrar edeyim ki, Kazakistan için, otoriter rejim mi yoksa demokrasi mi, sorusunun cevabı bellidir. Otoriter geleneğin imkanları konusundaki tartışmalar, bir sosyal-ekonomik sistemden yeni bir sisteme geçiş döneminde devletin yapması gereken işi anlamamaktan kaynaklanıyor. Bana göre bu süreçte, devletin önderlik hizmeti yapmasına, insan hakları kurumlarının zayıflığı, insanların zihin yapısındaki totaliter kalıpların silinmeyişi, yeni ekonomik ve sosyal yapının oluşmasındaki zorluklar sebep olmaktadır. Biz devlet aygıtını yenileme ve geliştirmede insan haklarını güçlendirme ve sosyal kurumları aynı zamanda gerçekleştirme stratejisini takip ediyoruz.

Şimdiki durumda toplumu yenileştirmenin asıl yükünü devlet kendi boynuna almaya mecburdur. Meseleyi böyle anlayan

insanlar için, otoriterizmin yayılması tehlikesinin boş kuruntu olduğu apaçıktır.

Siyasî teoride, geçiş döneminin zorluğu olan yoğun sosyal kargaşa, bir taraftan toplumun iktidarı kontrolü ve parlamenter yapının zayıflığı; öte yandan, başkanlık yönetiminin güçlenmesine objektif etkileri olacağını savunan görüşler var. Başkan; millî simge, siyasî sistemin en önemli temsilcisi ve orta direği haline gelir. Bu arada başkan, toplumun, partilerin, parlamentonun ve diğer kurumların uyumunu sağlayıp yönlendirecek. Bu yüzden beklenmedik durumlarda (partiler ve idarî kurumlar arasında problem çıktığında) o anayasanın tek garantisi ve devlet egemenliğinin temsilcisi olarak görünecektir.

Yeri gelmişken ifade edelim; krizler, Kazakistan'ın kıyısından geçip gitmedi. Ben başkan olarak, istikrarı korumak, krizden çıkışın anayasal ve hukukî yollarını aramak sorumluluğunu tamamen omuzlarıma yüklenmek zorundaydım.

Bu, ekonomik ve siyasî reformları hızlandırmak için gerekli oldu. Bir basın toplantısında benden: "Kazakistan, diktatörlüğe doğru gitmiyor mu?" diye soruldu. Ben, "disiplinsizliğe, hazineyi yağmalamaya ve suç örgütlerine karşı diktatörlüğe giriştim, fakat diğer bütün alanlarda; ekonomi ve siyasette liberalleşme sürüyor." diye cevap verdim. Demokrasinin bizden kaçtığı yok. Eşigimizde kagıp tur.[6] Hukuk ve siyasî yararın, prosedür ve muhteva bakımından nasıl olacağı konusu, geçiş döneminin eskiden beri bilinen tartışmasıdır. O tarafa da bu tarafa da uygun örnekler bulunabilir. Eğer saylav[7] dönemindeki mücadele, demokrasinin tek şartı olursa, kazananlar kendilerini demokrat olarak isimlendirir. Seçimin var olmasını, demokrasinin tek kriteri sayarak, değişmez kaide kabul etmenin kökten yanlış olduğunu sanıyorum. Tanınmış siyaset bilimci Raymond Aron "Demokrasi ve Totalitarizm" adlı eserinde "Tek partili rejim sırasında iktidar sahiplerini seçmenin belli bir kuralı var mı, yoksa kendi kendine cüregi asar ma?[8] Çoğu durumda bir parti bütün devleti kurallara göre değil, güce dayanarak idare ediyor. Hatta anayasa ve kanunların dış görüntüsü korunsa bile (1933

yılındaki Hitler partisini buna dahil edebiliriz), gerçek bir seçime gitmenin yolunu kesmekle hukuk zaten çiğnenir. Üstelik nasyonal sosyalizm veya faşizm, belli amaçlarını gerçekleştirmek için otoriter rejime dönüşecekti. Onlar, siyasetle meşgul olma hakkını yalnız kendileri sahiplenerek, böyle bir monopoliyi kanuna uygun olarak göstermeye ve övmeye çalıştılar.” demektedir.

Kendi tarihimizi ele alırsak: Boyun eğip itaat ederek herkesin hep birden kaldırdığı ellerin “kara ormanını”, demokrasi diye nasıl kabul edebiliriz? Onların arkasına gizlenen zalim tırpan, milletimizin aydınlarını deste deste biçmedi mi?

Bana göre, Sovyet sonrası devletlerin genç tarihi, seçimin, en önemli demokrasi belgelerinden[9] biri olmakla beraber tek belgisi olmadığını, bir daha ispatladı. Sosyalizm toprağına demokrasi ögelerinin ekilmesi gibi acı bir tecrübenin nasıl sonuçlandığı hatırimızdadır. Sovyetler Birliği Komünist Partisi’nin 27. kurultayında, iş kurumlarında yöneticilerin kendileri tarafından tayin edilmesini “toplum uğruna yüksek sorumluluk”un yükselişi diye, hepimiz “kabullenmiştik”. Nasıl sonuçlandığı hepimizce bilinmektedir. İş kurumlarına egoizm yayıldı, az üretip çok almayı öğrendiler. Bu da vatandaşların cebini boşaltmaktan başka, hiç kimseyi refaha gark etmedi. Yönetim kademelerine “öz adamdarımız”[10] sayılan, kendi kendini idare edemeyen popülistler ve demogoglar seçildi. Halkın belli bir kısmını seçimden uzaklaştırmanın “hukukî” kılıfları hazırlandı. Fakat bunlar bir daha geri dönmeyecek... İstikrarlı demokrasiye uygun yöntemler bizde henüz yerli yerine oturmadı. Değişim dönemindeki ülkelere göre demokrasinin şekli ve içeriğinin tespiti, hâlâ iki uçlu meseledir.

Gerçekten düşündüğümüz gibi işleyen demokratik kurumların yokluğu ile birlikte, toplumun onları kabul etmeye tam hazır olmayışı, bu durumu daha da zorlaştırmaktadır.

Bu arada yeni bir mesele doğuyor: Demokrasinin elde ettiği mevziyi korumak için, seçim ilkesinden geçici olarak vazgeçmek veya seçim sonuçlarını yok saymak yöntemi de, demokrasinin iyiliğini düşünmek oluyor. 1992 yılındaki Cezayir seçimlerinde

FIS (İslâmî Selâmet Cephesi) kazandı. Askerî hükûmet, seçim sonuçlarını iptal ederek, fundamantalistlerin iktidara gelmesine yol vermedi. Devrimin taraftarı olmasa bile, FIS iktidarı alınca demokratik ilkeleri korumakla hiç kimseyi memnun etmediğini anlamak zor değil.

Seçimin, iktidara layık insanların gelmesine yol açıp, yardım edeceği gerçekse de, toplumu, iktidardan uzak tutmayı doğru gören insanlardan korumayı garanti edemeyeceği de doğrudur.

Böylece, demokrasiyi insan özgürlüğünü koruma çerçevesi dışında tutmak, iki kutupluluğu güçlendirmese bile zayıflatmaz. Bu iki uçlu demokrasiyi sadece seçim mücadelesi kavramı çerçevesinde değerlendirmek, gerçek demokrasiyi eksik demokrasiden ayırmaya engel olacaktır. Gerçek hayat ise, öyle bir farklılığın var olduğunu, tartışmasız biçimde ispatlamaktadır.

Büyük Mahatma Gandhi, dünyayı değiştirmek için kendimiz değişmeliyiz.” demişti. Demokrasinin dış görünüşünü oluşturmak zor değildir. Ancak baskıcı siyasî kültürü ve kitlenin disiplinden, çizgiden çıkmamasını isteyen siyasî elitin, güç göstermeye, akla sığmaz kararlar vermeye olan yatkınlığını azaltmak zorun zorudur.

Kazakistan’da yapılan pek çok sosyolojik araştırmanın sonuçları bunu gösteriyor. Halkın büyük kesimi, toplumun ikiye bölündüğü anda hayat seviyesinin hızla düşme sebeplerini soranların yarısı, bizde demokrasiyi kurma yolundaki ilk adımları suçlamaktadır. Kazakistan’daki demokratik süreci, 1990 yılının başı ve ortalarında, cumhuriyet nüfusunun yalnızca %4-5’i çok önemli bir olay sayıyordu. %60’tan fazlası istikrarlı ve oturmuş hayatı, barış ve sükuneti, ailenin sıkıntısız yaşamasını, sağlık ve güvenliği en önemli konu kabul ediyordu.

İnsanların çoğu eskisi gibi “kösemşilik sendromu”na[11] yatkın; onlar, kendim hiçbir şey yapamam diyerek, eski politikanın doruklarındaki insanların buyruğunu bekliyor. Halk, durumun iyileşme şansını eskisi gibi, devletin özellikle yönetim kurumlarının hizmetiyle alakalı görüyor. Uzman siyasî kadro hâlâ oluşmadı. Kazakistan’daki siyasî yapılandırmalara

ilginin hâlâ bu kadar zayıf olmasının sebebi de budur. Bazı yerlerde vatandaşlarımızın dörtte biri -hatta üçte biri- siyasî partiler ve sosyal hareketlerin çalışmasından tamamen habersizdir. Bunlar başkanlık araştırma kurumunun bilgileridir.

Tarafsız düşüncelere de burada işaret edelim: Rusya'nın stratejik araştırma enstitüsünün bilgilerine göre, "Kazakistan'da partiler ve politik hareketler siyasî hayatta kendilerine yer bulamadılar. Onlar yapı olarak zayıf, üyelik ve teşkilâatlanma imkanları bakımından çok hantaldır. Başkan Nazarbayev, o partilerin liderlerini gölgede bırakarak, halka dilediğini söyleyerek kabul ettiriyor ve etkili oluyor. Üstelik, Kazakistan halkı henüz partilere gönül vermedi, partilerin birbirinden farklı olmadığını sanıyor. İlginç tarafı, sosyolojik araştırmaların sonuçlarına göre, Kazakistan'ın başkenti Almatı gibi politik merkez olan bir şehirde, 1994 seçimlerine üç gün kala, siyasî örgütlerin programlarından haberdar olanların oranı şehir nüfusunun %13'ünden ibarettir." (Kazakistan: Gerçekler ve Bağımsızlığın Geleceği, Moskova, 1995, s. 221)

Böyle bir durumda; seçim ve demokrasiyi alternatif kavramlar olarak ileri süremeyiz. Toplumda bulunan iktidarla ilgili görüşler, otoriter devlet ve buna uygun kuralları övmek, demokrasinin sosyal- ekonomik temeli ve hukuk devleti geleneğinin yokluğu; demokrasinin yüz döndürüp otoritarizme dönüşmesini kolaylaştırır.

Bu yüzden de şimdiki durumda güçlü bir icra hükümeti, demokratik gelişmeyi amaç edinip, eski rejimin yeniden hortlamasına engel olabilir. Bunun gibi o, "demokratik cıdamsızdıktı"[12] da önleyebilir. Bazı demokratik gruplar, reformu kuvvetle hızlandırmanın hiç bir yöntemi olmadığını anlamıyor. Toplumu devrimle değiştirme, reformu güç kullanarak yürütme girişiminin ters sonuçlar getireceği ihtimali, çoğu zaman dikkate alınmıyor.

Ben evrim (tedrici gelişme) yoluyla, toplumu sürekli ve etraflıca hazırlayıp, yenileşmeyi gerçekleştirmek taraftarıyım.

Demokrasi var da, mübalağalı demokrasi var. İnsanlar düzensizlik ve başıboşluğu demokratik değişimle aynılaştırırsa, "cumsak", "okıgan", "ziyalı"[13] otoritarizm diye bir şeyi savunanları aklama tehlikesini güçlendirir. BDT lkeleri böyle problemlere maruz kaldığında bazı tanınmış toplum bilimcilerin, geçiş dönemine "cumsak" otoritarizm gerektiğinden söz etmeye başladıklarını hatırlatırsak yeterlidir. Ancak "ziyalı" otoritarizm hakkında; sadece devletin başında kendisi inanıp ve başkalarını da inandırabilen reformcu bir idarecinin bulunduğu ve değişimlere çoğunluğun destek olduğu bir durumdan söz etmek mümkündür.

Bu gün yaygın olarak kullanılan otoritarizm sözü; çoğu zaman, eski sosyalist bloku ve üçüncü dünya ülkelerine has siyasî sistemler söz konusu olunca kullanılmaktadır. Politika bilimcisi Leonardo Morlino'nun 1990'lı yılların başındaki hesabına göre 175 bağımsız devletin 130'unu demokratik ülkeler içine dahil etmek zormuş. Bu ülkelerin hepsindeki rejim, otoriter rejim diyemesek bile bu esasa dayanan türlerden biridir.

Aslında biz, zamanımızdaki otoritarizmi, ekonomiyi ve güç kaynağı kurumları kontrol eden elitin zara avız calaştığı,[14] siyasi özgürlüğü sınırlama olarak anlıyoruz. Sosyal memnuniyetsizliği bastırmanın kanuni kanalları, ekonomik serbestlik ve çıkardan daha çok adaletli bölüşümü savunan çoğunluğu baskıyla susturmanın yolu olarak görüyoruz. Siyaset biliminde  yüz yıldan beri kullanılan bir tarife göre, otoritarizm, řu sıfatlarla ayırt ediliyor:

Milli siyasette önemli hizmeti olan siyasî partiler ve grupların varlığını engelleyen, düşünce çeşitliliğini önleyen siyasî sistem,

Rejime ideolojik temel oluřturan belli bir siyasî zihniyet ve siyasî mentalite,

Halkın politikaya katılmasının, siyasî aktivitenin alt seviyesi,

İcra kuvvetini kendi elinde toplayan küçük bir grubun büyük gücü,

Yönetim ilkelerinin, siyasî elitin keyfine göre oldukça genel,

üstün ve zayıf olarak düzenlenmesi.

Otoriter rejimin bazı özelliklerini ayrıntılarına kadar ele alırsak, daha dünkü hayatımızın bazı tanıdık esaslarını kolayca bulabiliriz.

Siyasî organizasyon seviyesini, siyasal hayata katılan halkın sayısı ve katılma kalitesi ile açıklayabiliriz. Otoriter rejimler aslında halkı politikadan uzaklaştırmaya çalışır, fakat hayatta -mesela Stalinci otoritarizmde-halkı siyaset sahnesine çıkarmaktan kaçmaz. Fakat iki şartı korumayı ihmal etmiyor: Birincisi, siyasî aktiviteyi gerekli gördüğü an durdurulabilecek cezalandırıcı mekanizmaya ihtiyaç duyuyor. İkincisi, siyasi organizasyon kurumları kökten yok oluyor veya çok zayıf durumda bulunuyor. Mesela, güçlü bir parti, bütün devlet organlarını kontrolde tutuyor. Her zaman, otoritarizm söz konusu olunca, cezalandırma aygıtına çok dikkat edilip, siyasi organizasyonların yokluğu gibi daha önemli bir faktöre dikkat edilmiyor.

Kazakistan'da özelleştirmeye kanat geren sosyal kesim; gelişmiş ve kendini sistemleştiren pazar mekanizmasının yokluğu yüzünden, ekonomiyi değiştirmek için devletin düzenleme çabalarına önem vermektedir.

Bugünkü durumda biz, Kazakistan'ı Batılı anlamda demokratik devlete veya otoriter devlete dahil edemeyiz. İkisi için de bizde yeterince sosyal-siyasi kurumlar ve diğer temeller yoktur. Ancak bizim değişikliklerimizin demokrasiye yöneldiğini kimse inkar edemez. İstikrarlı demokrasi; özel mülkiyeti, yerleşmiş parlamenter gelenekleri benimsemiş vatandaşlar toplumunu talep ediyor. Bu önşartların hepsinin de Kazakistan'da henüz oluşmakta olduğunu söyleyebiliriz. Bunların gelişmesini sağlama görevini devlet üstlenmiş durumdadır.

Eleştirmenler bu incelikleri dikkate almıyor. Reform yapmakta olan icra hükümetinde diyalogun olmayışı, gerçek demokrasiye aykırıdır. Değişim dönemi yaşayan bir ülke için böyle teketeres,[15] istikrarlı demokratik sistemi olan ülkelere apayrı özellik taşıyan çok tehlikeli bir şeydir.

Mesele, değişimler için sorumluluğu birisinin yüklenmek

mecburiyetindedir. ABD Başkan Yardımcısı A.Gore, “Tehlikenin Kucağındaki Dünya” kitabında “Kesin ve doğru karar verip, o yolda mücadele ederek bazı şeyleri göze alarak büyük siyasi riske gireceğimiz dönem çoktan gelmiştir” diye yazmıştı.

Ben, değişim dönemindeki devlette bütün siyasi güçlerin birlikte hareketinin gerektiğini, boşuna söylemedim. Bana göre, demokrasinin temeli siyasi istikrardır. Onu korumak başlıca amaçtır. Dünya tarihinin gösterdiği gibi kaos, devrim ve savaş, diktatörün doğuşunu sağlayan eski ortaklardır. Bütün konuşmalarımda, siyasi istikrarı koruma ihtiyacını üstüne basa basa söylüyorum. Bazıları için bu, “kertarpalık”ın[16] ta kendisi gibi görünüyor. Onlar, demokratik değişimin temeli olan istikrarın gerçek muhtevasını anlamak istemiyorlar.

Hepimiz, Kazakistan’da ve başka yerlerde durumu istikrarsızlığa sürüklememeliyiz. O, ülkeyi geliştirme programını oluşturma yerine, popülistik adımlar ve nutuklar çekerek iktidarı ele geçirmek için kargaşaya dayanan güçlere fırsat verecektir. Bu, çok ince dikkat ve Kazakistan ile BDT çerçevesindeki siyasi gelişmelerden yukarıda işaret edilen hareketleri iyi ayırt etmek gerekiyor.

Hiçbir devletin; özellikle kriz dönemlerinde, kendi vatandaşları ve teşekküllere sınırsız siyasi özgürlük ve belli bir bölgeye ayrı yönetim hakkı vermeyişi, boşuna değildir. Buna yeteri kadar örnek mevcuttur. Mesela, demokratik Amerika, zamanında, birlik devletlerinin ayrılması için mücadele veren insanları hapis haneye attı. Fransa, Yeni Kaledonya egemenliğini çözmek için 15 yıl süre belirledi.

Anladığım, hukuk kültürü olmayan bir toplumda, liderin, ayrılmayacağı kanunî çerçeveden daha çok, kendi kişiliğine önem ve değer verilmektedir. Ben bu durumu kökünden değiştirmeyi bir başka amacım olarak kabul ediyorum. Yaşanan olayların sonucunu gözleyip bekleyen “kişentay adam”[17] “Ünsüz köpşilik”[18] olmamalı.

Mevcut durumda biz, Kazakistan’da şahıs ve zümre diktatörlüğüne yol vermemek için ne gerekiyorsa yaptık. Anayasa “sosyal kurumların devlet işine müdahalesini, devlet organlarının görevini sosyal örgütlere vermeyi, sosyal

kuruluşları devletin finanse etmesini...", "devlet organlarında siyasi partilerin teşkilatını kurmayı.", anayasal düzeni kuvvet kullanarak değiştirmeyi, devlet güvenliği ve toprak bütünlüğünü bozmayı; sosyal, millî, dinî, ırkî ayrımcılığı, kanun dışı askeri teşkilat faaliyetlerini yasakladı. Anayasa, askerî kadrolara, millî güvenlik ve adliye hizmetlerinde çalışanlara, partiler ve sendikalara üye olmayı ve herhangi bir partiyi destekleyen faaliyetlere katılmayı yasaklıyor.

Fakat anayasa ve demokratik tercihimizin en büyük dayanağı, her türlü diktatörlüğün hortlamasına yol vermeyecek Kazakistan halkıdır. Buna inancım kesindir. Bu ilkeden hareket ederek; Cumhuriyette çok partinin oluşmasını desteklemeyi ve hiçbir partiye üye olmamayı kutsal borç olarak sayıyorum. Geçiş döneminde devlet başkanının herhangi bir partiye üye olmasının iki olumsuz sonucu olacaktır. Birincisi; parti, kendi gelişmesi için objektif durumdan değil, başkanın gücünden faydalanarak imkanlar kazanacak, ikincisi; başkan, belli bir partinin lideri olunca, partinin politikasını takip edecek. Bunun ikisi de halkın birliği ve devlet yönetiminin, anayasa hakimiyetinin, insan ve vatandaş özgürlüğü ve haklarının temsilciliği ve devlet başkanlığı sıfatıyla bağdaşmaz (Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası'nın 40. maddesi).

Nursultan NAZARBAYEV,

Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı / Kazakistan

Alıntı Kaynağı: Türkler, Cilt: 19 Sayfa: 317- 321.

"ÖKTEMŞİLDİK ME, ELDE DEMOKRASYA MI?" (Otoriterizm mi, yoksa demokrasi mi?)

■ Dipnotlar:

[1] Otoriter, baskıcı, buyurucu.

[2] Slogan.

[3] Kayta kuru-yeniden kurma, perestroyka.

[4] Ilık dönemler.

[5] Elde dizgin yok, dizginsiz-kontrolsüz

- [6] Eşigimizi (kapımızı) çalıp durur.
- [7] Saylav-seçim
- [8] Yüz çıkar mı, gerçekleşir mi.
- [9] Alamet, nişan...
- [10] Kendi insanlarımız.
- [11] Kösemşilik: lidercilik, reise tapma.
- [12] Demokratik sabırsızlık.
- [13] Yumuşak, okumuş, aydın otoritarizmi.
- [14] Kendi aralarında ağız yalaştığı, anlaştığı
- [15] Çatışma, çekişme.
- [16] Gericilik.
- [17] Küçük adam.
- [18] Sessiz çoğunluk. Publisistika